

20 skyrius

Paryžius ir Ardėnai

Manyta, kad tinkamiausias laikas mano pirmajam vizitui į Paryžių – Paliaubų diena, 1944 m. lapkričio 11-oji. Apie mano atvykimą buvo paskelbta viešai. Gavome daug pranešimų, kad kolaborantai gali mėginti kėsintis į mano gyvybę, tad imtasi ypatingų saugumo priemonių. Lapkričio 10-osios popietę nusileidau Orli aerodrome, kur mane su garbės sargyba pasitiko de Gaulle'is; viename automobilyje per Paryžiaus priemiesčius nuvykome į miesto centrą, į rūmus Orsė krančinėje, ten manęs su žmona ir dukra Mary laukė iškilmingas priėmimas. Tame pastate ilgą laiką buvo įsikūrę vokiečiai, ir mane įtikino, kad turėčiau miegoti toje pačioje lovoje ir naudotis tuo pačiu vonios kambariu kaip Goringas. Viskas buvo puikiai organizuota, aptarnavimas – nepriekaištingas. Prisiminiau paskutinį susitikimą su Reynaud vyriausybe ir generolu Gamelinu šiuose rūmuose 1940 m. gegužę, dabar tai atrodė tik blogas sapnas. Lapkričio 11-osios rytą, 11 val., de Gaulle'is atviru automobiliu nuvežė mane į kitą Senos pusę – į Santarvės aikštę, mus lydėjo išpūdingas paradinėmis uniformomis ir kirasomis pasidabinusių respublikos gvardiečių eskortas. Keli šimtai ryškios saulės nutviekstų gvardiečių buvo didingas reginys.

W. Churchillis kartu su Ch. de Gaulle'iu žengia išvaduooto Paryžiaus gatvėmis.
1944 m. lapkričio 11 d.

Visa garsioji Eliziejaus laukų gatvė buvo užtvindyta paryžiečių, jos pakraščiais išrikiuota kariuomenė. Kiekviename lange buvo iškeltos vėliavos ir grūdosi žmonės. Važiavome pro siautulingai džiūgaujantią minią Triumfo arkos link, ten abu padėjome vainikus prie Nežinomo kareivio kapo. Po šios ceremonijos drauge su generolu nepilną kilometrą ėjome pėsti man taip gerai pažįstama gatve, pāskui sekė didžiulis būrys įžymių prancūzų visuomenės veikėjų. Tada užėmėme savo vietas ant pakylos, ir pro mus žygiavo šauniosios prancūzų ir britų pajėgos. Kaip puikiai atrodė mūsų gvardiečių būrys! Jiems pražygiavus, padėjau vainiką prie Clemenceau paminklo: šią jaudinančią akimirką daug apie jį galvojau.

De Gaulle'is pavaišino mane prašmatniais pietumis Karo ministerijoje ir pasakė giriamąją kalbą apie mano nuopelnus kare, o vėlu lapkričio 12-osios vakarą, po vakarienės ambasadoje, išvykome į Bezansoną. Generolui labai knietėjo parodyti man gana didelį puolimą, kurį buvo suplanavusi generolo de Lattre de Tassigny vadovaujama prancūzų armija. Viskuo pasirūpinta, kad kelionė prabangiu specialiu

traukiniu būtu patogi, atvykome dar likus nemažai laiko iki mūšio. Turėjome kilti į stebėjimo punktą kalnuose, bet dėl spiginančio šalčio ir gilaus sniego keliai tapo neišvažiuojami ir operaciją teko atidėti. Tad praleidau dieną važinėdamasis su de Gaulle'iu, per šią ilgą ir atšiaurią ekskursiją pasikalbėjome apie daug dalykų, protarpiais vis užsukdami apžiūrėti pajėgų. Mūsų programa tęsėsi ir jau gerokai sutemus. Prancūzų kareiviai atrodė puikiai nusiteikę. Jie energingai žygiavo pro mus ir jaudinamai su užsidegimu traukė gerai žinomas dainas. Mano kompanionai – duktė Mary ir mano adjutantas, karo laivyno karininkas Tomis* – būgštavo, kad vėl pasigausiu plaučių uždegimą, nes mažiausiai dešimt valandų siaubingu oru praleidau lauke. Bet viskas baigėsi gerai, o per vakarienę traukinyje buvo ir malonu, ir įdomu. Mane labai nustebino tai, kaip pagarbiai ir net su šokia tokia baime koks pustuzinis aukštų generolų žvelgė į de Gaulle'į, nors ant jo munduro buvo tik viena žvaigždė, o jie turėjo daugybę.

Naktį traukinio sąstatas pasidalijo: de Gaulle'is grįžo į Paryžių, o mūsų pusė ešelono nukako į Reimsą – ten atvykome kitą rytą ir patraukėme į Aiko** būstinę, po pietų išskridome į Northoltą.

* * *

Padėtis Vakarų fronte jau nebuvo tokia gera. Vyko daug pasirengimų tolesniam veržimuisi Reino link, bet lapkritį lietūs merkė kaip niekada per daugelį metų: upės ir upeliai patvino, viskas virto neišbrendama pelke, per kurią teko klampoti mūsų pėstininkams. Britų sektoriuje Dempsey'io 2-oji armija nustūmė priešą už Maso upės. Toliau pietuose susijungėme su JAV 9-ąja armija ir pažliugusia vietoje brovėmės Rūro upės link. Keltis per upę būtų buvę neatsakinga, nes jos lygį kontroliavo didžiulės užtvankos, o šios vis dar buvo prieš rankose; atidarę šliuzus, vokiečiai galėjo atkirsti mūsų pajėgas ant

* Ch. R. Thompsonas (1984–1966).

** Ike – Dwightio Eisenhowerio pravardė.

tolimojo kranto. Sunkieji bombonešiai bandė pramušti užtvankas ir nuleisti vandenį, bet, nors keletą kartų į jas pataikė, skylės išsprogdinti nepavyko, tad gruodžio 13 d. JAV 1-oji armija atnaujino puolimą siekdama tas užtvankas užimti.

Į pietus nuo Ardėnų Pattonas kirto Mozelį ir judėjo rytų kryptimi, Vokietijos sienos link. Čia jam kelią užtvėrė pati stipriausia Siegfriedo gynybinės linijos dalis. Šios galingos ir atkakliai ginamos fortifikacijos sustabdė Pattono 3-iąją armiją. Linijos dešinėje generolo Deverso 6-oji armijų grupė brovėsi per Vogėzus ir Belforto perėją. Po savaitės kautynių, kurių pradžia tikėjaisi pamatyti, prancūzai lapkričio 22 d. užėmė Belfortą ir pasiekė Reiną į šiaurę nuo Bazelio. Iš ten palei upę jie leidosi žemyn, apėjo vokiečių sparną Vogėzuose ir privertė priešą atsitraukti. Lapkričio 23 d. užimtas Strasbūras, o dar po kelių savaičių amerikiečių 7-oji armija išvijo priešą iš viso Šiaurės Elzaso ir priartėjo prie 3-iosios armijos jai iš dešinės, tada plačiu frontu kirto Vokietijos sieną ir pralaužė Siegfriedo liniją ties Visambūru.

Bet šios svarbios pergalės negalėjo užmaskuoti fakto, kad Vakarų sąjungininkų padėtis strategiškai pablogėjo. Dar prieš prasidedant šiam didžiajam veržimuisi, oficialiai išsakėme nuomonę, jog pulti

Amerikiečių 3-iosios šarvuotosios divizijos tankas *Sherman* rieda per Siegfriedo linijos prieštankinius įtvirtinimus.

visu frontu yra klaida ir kad vietoje, kur norime pralaužti frontą, reikia sutelkti gausesnes pajėgas. Ankstesnės Montgomery'io pastabos ir prognozės visiškai pasitvirtino. Telegramoje Smutsui rašiau: „Neturėtumėte pamiršti, kad mūsų armijos prilygsta tik maždaug puisei amerikiečių pajėgų, o netrukus jos sumažės iki kiek daugiau nei trečdaliao. Karinėje srityje išliekame draugiški ir lojalūs, nors esame nusivylę. ... Bet man jau nėra taip lengva pasiekti tai, ko noriu, kaip anksčiau. ...“

Gruodžio 6 d. mane kankinusiomis nuojautomis pasidalijau su prezidentu Rooseveltu:

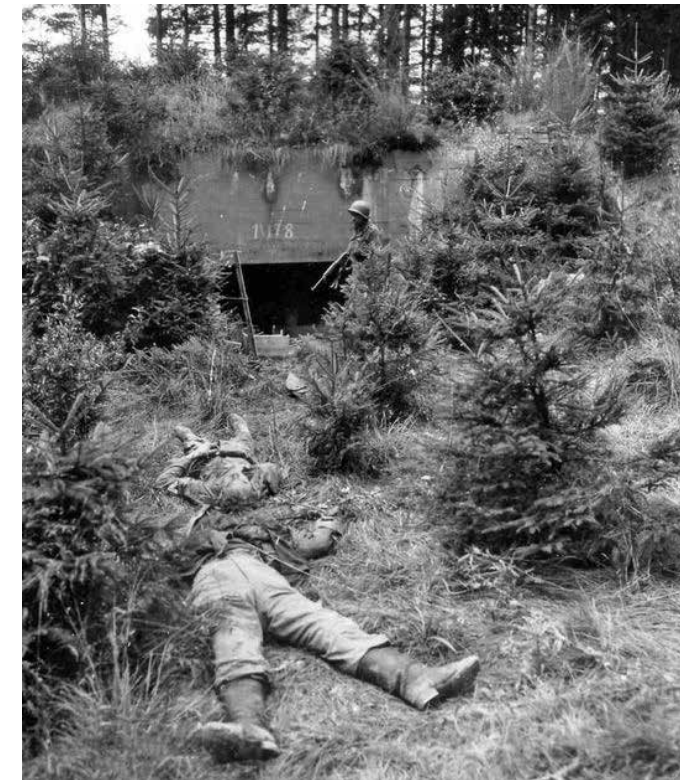
Atėjo laikas atvirai jums pasakyti, kokia rimta ir nepatenkinama situacija susiklostė kare metams baigiantis. Pasiekėme daug puikių taktinių pergalių... tačiau akivaizdu ir tai, kad iš esmės neįvykdėme strateginės užduoties, kurią prieš penkias savaites davėme savo kariuomenėms. Nepasiekėme Reino šiaurinėje dalyje ir svarbiausioje fronto atkarpoje, dar daug savaičių teks sunkiai kautis, kol galėsime tikėtis priartėti prie Reino ir užimti placdarmus. O paskui reikės veržtis per Vokietiją.

Mūsų fronte Italijoje vokiečiai vis dar laiko 26 divizijas – savo apimtimi ir galia prilygstančias kokiai 16-ai ar daugiau visaverčių divizijų. ... Priežastis, dėl kurios 15-ajai armijų grupei nepavyko galutinai sutriuškinti Kesselringo, yra ta, kad negalėjome prasibrauti pro Apenninus, kol upės Po slėnio neapsėmė vanduo; o uždelsėme, nes mūsų kariuomenė buvo susilpninta dėl operacijos Dragoon [išsilaušinimo Rivjeroje, Prancūzijoje pietuose]. Taigi savo pranašumo tankais negalėjome išnaudoti nei kalnuose, nei lygumoje.

Kadangi vokiečiai visuose frontuose atkakliai priešinosi, neatitraukėme penkių britų ir britų-indų divizijų iš Europos, kad kovo mėnesį padėtume Mountbattenui pulti Rangūną – ši operacija tapo neįgyvendinama dar ir dėl kitų priežasčių. Tad Mountbattenas, kaip sutarėta Koebeke, pradėjo veržtis per Birmą upių tekėjimo kryptimi iš

šiaurės ir iš vakarų ir padarė nemenką pažangą. Japonams veržiantis gilyn į Kiniją ir kilus mirtinam pavojui Kunmingui ir galbūt Čungkingui, generalisimui ir jo režimui, dvi ar gal net daugiau kinų divizijų buvo atitrauktos Kinijos gynybai. Neabejoju, tai buvo neišvengiama ir teisinga. Tačiau to padariniai buvo labai rimti. ... Visi mano sumanymai galingai smogti per Adrijos jūrą ir Bengalijos įlanką nuėjo perniek.

Kai pagalvoju apie tai, kas įvyko, ir rožinius mūsų žmonių lūkesčius, kurių nepaveikė bendros pastangos juos apmažinti, tikrai kyla klausimas: „O kas toliau? Kaip su tuo tvarkysimės dabar?“ Vis labiau nerimauju, nes žlugo viltys artimiausiu metu surengti mūsų trijų susitikimą, o mudviejų susitikimas kartu su štabų vadais atidėtas neribotam laikui. Britų planai priklauso nuo jų planų, todėl bent jau anglų ir amerikiečių problemas turime aptarti kaip visumą, o telegrafas ir telefonas tartis dažniau trukdo nei padeda. Tad manau, kad jei iki vasario negalite atvykti pats, būsiu priverstas prašyti, kad kuo greičiau čia atsiųstumėte nors savo štabų vadus; jie čia bus šalia savo armijų ir generolo Eisenhowerio, galės ramiai ir kantriai tyrinėti visą audringą sceną ir imtis tinkamų veiksmų taip pat įsitraukdami kaip planuojant mūsų 1944 m. kampanijas.

Mūšiuose prie Siegfriedo linijos bunkerių žuvę britų kariai. 1944 m. ruduo.

Nors laiško tonas buvo supratingas, kitaip nei aš, ponas Rooseveltas, regis, nematė dėl ko nerimauti:

Visada maniau, kad užimti Vokietiją iki kairiojo Reino kranto bus labai sunkus darbas. Jaunystėje esu išvažinėjęs beveik visas Reino pakrantes dviračiu, tad niekada taip optimistiškai nežiūrėjau į sąjungininkų pajėgų persikėlimą per Reiną kaip daugelis karo vadų.

Tačiau mūsų sutarta bendroji strategija įgyvendinama pagal planą. Jūs ir aš dabar esame tokioje pat padėtyje kaip ir vyriausieji vadai: parengėme planus, davėme įsakymus, pagal juos skyrėme išteklius karo veiksmams. Net jei truputį atsiliecame nuo grafiko, man atrodo, kad šiame etape plano vykdymas ir mūsų baigtis yra mūsų lauko vadų rankose, ir jais aš visiškai pasitikiu. ...

* * *

O dabar artinosi baisus smūgis. Po šešių dienų nuo šios telegramos išsiuntimo mus ištiko krizė. Sąjungininkų sprendimas smarkiai veržtis pirmyn iš šiaurėje esančio Acheno ir per Alzasą pietuose susilpnino mūsų centrą. Ardėnų sektoriuje 120 km frontą gynė vienintelis VIII amerikiečių korpusas, sudarytas iš keturių divizijų. Ši rizika buvo numatyta, sąmoningai nuspręsta jos nepaisyti, tačiau padariniai buvo tragiški, ir viskas galėjo baigtis dar liūdniau. Stulbinamomis pastangomis priešas Vakarų fronte sugebėjo sutelkti 70 divizijų, 15 iš jų buvo šarvuotosios. Daugelis jų buvo netekusios daug karių, pervargusios, išbaigusios šaudmenis, bet viena formuotė – 6-oji tankų armija – buvo stipri ir geros būklės. Šį galimai priešakinį būrį atidžiai stebėjome, kol jis stovėjo rezerve į rytus nuo Acheno. Kai gruodžio pradžioje kovos tame fronto ruože prislopo, ši armija kurį laiką dingo iš mūsų žvalgybos akiračio, o skraidyti netinkamas oras trukdė sekti padėti. Eisenhoweris įtarė, kad rengiama kažkas negera, bet puolimo mastas ir jėga buvo netikėti.

Ardėnų operacija. Vokiečių 217-ojo šarvuotojo bataliono kariškiai žvalgo vietovę.

Vokiečiai iš tiesų turėjo rimtą planą. Rundstedtas surinko dvi tankų armijas, 5-ąją ir 6-ąją, ir 7-ąją armiją – iš viso 10 tankų ir 14 pėstininkų divizijų. Šios didžiulės pajėgos su šarvuočiais priešakyje ketino prasiveržti pro Ardėnus Maso upės link, sukti į šiaurę ir šaurės vakarus, perkirsti sąjungininkų liniją pusiau, užimti Antverpeno uostą ir atskirti vienintelį mūsų šiaurinių armijų tiekimo kelią. Puolimą suplanavo Hitleris, nepakentęs jokių pakeitimų, kuriuos siūlė jo dvejojantys generolai. Paskutiniam mūšiui buvo sutelkti vokiečių oro pajėgų likučiai, vaidmenis gavo desantininkai, diversantai ir sąjungininkų uniformomis persirengę agentai.

Puolimą priešas pradėjo gruodžio 16 d. galinga artilerijos ugnimi. Šiaurinėje pusėje vokiečių 6-oji tankų armija susidūrė su Rūro užtvankų link puoliančios 1-osios amerikiečių armijos dešiniuoju sparnu.